

MŪSDIENU NOSTĀJA JAUTĀJUMĀ PAR VAKCINĀCIJU PRET BAKĀM

1980. gadā Pasaules veselības asambleja izsludināja baku likvidāciju. Līdz ar to visā pasaulē tika pārtraukta rutīnas vakcinācija pret bakām. Pēc baku likvidācijas tikai divās laboratorijās pasaulē ir baku vīrusa krājumi – PVO Sadarbības centrā Atlantā, ASV un Koltsovā, Krievijas Federācijā.

Pašreizējās rekomendācijas vakcinācijai un revakcinācijai

Pašreiz vakcināciju pret bakām Pasaules veselības organizācijas (turpmāk - PVO), ASV Infekcijas slimību kontroles centra (turpmāk - CDC) un citu organizāciju eksperti rekomendē laboratoriju personālam, kuru darbs ir tieši saistīts ar kultūrām vai dzīvniekiem, kas kontaminēti vai inficēti ar maznovājinātiem baku vīrusiem, rekombinantiem baku vīrusiem, kas iegūti no maznovājinātiem baku vīrusa celmiem vai ar citiem *Orthopox* vīrusiem, kas infekciozi cilvēkiem (pērtiķu bakas, govju bakas, vaccinia un variola).

Tāpat arī vakcināciju piedāvā medicīnas darbiniekiem (tai skaitā ārstiem un medmāsām), kuriem ir kontakts ar maznovājinātu baku vīrusu kontaminētiem materiāliem (tai skaitā pārsienamo materiālu). Šiem medicīnas darbiniekiem, ja tie stingri ievēro atbilstošus infekcijas kontroles pasākumus, ir mazāks risks neuzmanīgi inficēties kā laboratorijas darbiniekiem.

Revakcināciju pret bakām rekomendē laboratorijas personālam, kura darbs ir tieši saistīts ar maznovājinātiem baku vīrusiem, rekombinantiem baku vīrusiem, kas iegūti no maznovājinātiem baku vīrusa celmiem vai ar citiem *Orthopox* vīrusiem, kas infekciozi cilvēkam. Šos cilvēkus rekomendē revakcinēt ne retāk kā ik pēc 10 gadiem. Lai aizsargātu pret virulentākiem nevariola *Orthopox* vīrusiem (tai skaitā pērtiķu bakām) var tikt apsvērta revakcinācija ik pēc 3 gadiem.

Starptautiskajos sanitāri – medicīniskajos noteikumos ir rakstīts “Vairāk nekā pirms 20 gadiem PVO apstiprinājusi baku izskaušanu. Vakcinācija pret bakām vairs nav indicēta un varētu būt bīstama gan vakcinētam cilvēkam, gan personām, kuras ir ciešā kontaktā ar viņu”. Tādēļ eksperti pašreizējā situācijā neiesaka veikt bērnu vakcināciju pret bakām.

Vakcīnas imunitāte

Pēc perkutānas baku vakcīnas standartdevas ievadīšanas >95% primāri vakcinēto personu konstatē neitralizējošās vai hemaglutīnu inhibējošās antivielas titrā >1:10. Pēc primārās vakcinācijas antivielu aizsarglīmenis pret bakām saglabājas 5 - 10 gadus, tāpēc personas, kas vakcinētas pret bakām vairāk kā 20 gadus atpakaļ jau ir neimūnas vai ar nepietiekošu antivielu līmeni, kas nenovērš saslimšanu ar bakām. Tādēļ pie riska grupas pieskaitāmas ne tikai personas, kas dzimušas pēc 1980. gada, bet arī lielākā daļa pieaugušo. Neitralizējošo antivielu titrs >1:10 ir 75% personu 10 gadus pēc pirmās revakcinācijas un līdz 30 gadiem pēc otrās revakcinācijas.

Vakcinācijas drošība

Pēc 1960. – 1970. gadu medicīnas literatūras datiem vislielāko komplikāciju skaitu pēcvakcinācijas periodā, salīdzinājumā ar citām vakcīnām, novēroja pēc baku vakcīnas ievadīšanas. Visbiežākā komplikācija pēc baku vakcīnas ievadīšanas primāri vakcinētām un revakcinētām personām bija vakcīnas vīrusa inokulācija ādā un gļotādās ārpus injekcijas vietas (visbiežāk sejā, acu plakstiņos, degunā, mutē, dzimumorgānos un taisnā zarnā). Tā sastāda aptuveni pusi no kopējā komplikāciju skaita pēc baku vakcinācijas.

10 dienu laikā pēc vakcinācijas var parādīties nātrene vai angioedēma kopā ar ģeneralizētu vakcīnas vīrusa disemināciju. Retos gadījumos novēro multiformo bullozo eritēmu (Stīvensa – Džonsona sindromu), kas var

MŪSDIENU NOSTĀJA JAUTĀJUMĀ PAR VAKCINĀCIJU PRET BAKĀM

dot pat letālu iznākumu. Personām ar alerģisku dermatītu vakcinācija var izraisīt smagu pamatslimības paasinājumu. Smaga vakcīnas izraisīta komplikācija ir encefalīts. Primāri vakcinētiem agrīnā vecuma bērniem postvakcinālu encefalītu novēro 10 reizes biežāk kā vecākiem bērniem. Aptuveni 15% – 25% personu ar postvakcinālu encefalītu novēro letālu iznākumu, bet 25% neatgriezeniskus neiroloģiskus traucējumus.

Imūnsupresētām personām (tai skaitā iegūts imūndeficīta sindroms – AIDS) vakcīnas vīrusa diseminācijas rezultātā var veidoties vakcīnizraisīti ģeneralizēti vezikulāri izsitumi un toksisks stāvoklis.

Baku vakcinācijas izraisītu letālu iznākumu novēro reti – aptuveni 1 gadījumu uz 1 miljonu primāri vakcinēto un 0,25 gadījumi uz 1 miljonu revakcinēto personu. Letālu iznākumu visbiežāk novēro postvakcināla encefalīta vai vakcīnas vīrusa diseminācijas rezultātā.

Rekomendācijas vakcinācijai pēc epidemioloģiskajām indikācijām

Ievadot baku vakcīnu, pirmo dienu laikā (maksimāli 3 – 4 dienas) pēc primārās saskares ar baku vīrusu var samazināt slimības smagumu vai novērst saslimšanu. Tāpēc vakcīna paredzēta kontaktpersonu imunizācijai, ja reģistrēts baku saslimšanas gadījums:

1. personas, kurām ir bijis seja pret seju, mājas vai ciešs kontakts (<2 metri) ar pierādītu vai iespējamu baku slimnieku no drudža sākuma tam līdz kreveļu nokrišanai,
2. ārstniecības personas, kurām ir bijis tiešs kontakts ar pierādītu vai iespējamu baku slimnieku,
3. laboratorijas personāls, kas veicis klīnisko paraugu savākšanu un sagatavošanu no pierādītiem vai iespējamajiem baku slimniekiem,
4. citas personas, kurām ir liela iespēja kontaktēt ar infekciozo materiālu no baku slimnieka (tai skaitā personas, kas veic medicīnisko atkritumu un netīrās veļas savākšanu un dezinfekciju vai telpu dezinfekciju, kurā ir uzturējies baku slimnieks).

Vakcīnas krājumi

Konsultējoties ar PVO ekspertiem un citu valstu sabiedrības veselības institūtu epidemiologiem, noskaidrots, ka 30 gadus veci baku vakcīnas krājumi ir saglabājušies PVO references centrā, ASV CDC, Norvēģijas, Somijas u.c. valstu vakcīnu glabātuvēs. Vakcīnu krājumi nav Vācijā un vairākās citās valstīs. Vakcīnas parasti tiek uzglabātas civilās aizsardzības sistēmas noliktavās. Tā kā vakcīnas ir ražotas vairāk kā 30 gadus atpakaļ, tad to kvalitāte un efektivitāte nav zināma.

PVO eksperti uzskata, ka pašreizējā situācijā draudi baku vīrusa izplatīšanai ir pārspīlēti, tomēr uzsver, ka valstīm, kurās vēl joprojām ir vakcīnu krājumi, tie jā saglabā, bet valstīs, kurās šādu krājumu nav, PVO var operatīvi nodrošināt vakcīnas piegādi neatliekamas vajadzības gadījumā.

Bez tam ir saņemta informācija, ka dažas vakcīnu ražotnes atsākušas baku vakcīnu ražošanu pēc 11. septembra notikumiem ASV. Jāatzīmē, ka neviena vakcīna pret bakām nav reģistrēta Latvijas Valsts zāļu reģistrā.